

me'ânî ve'l-elfâzî'l-vâkı'a fi'l-Muvaṭṭa', Tunus 1975, s. 5-47; Rif'at Fevzî Abdülmuttalib, *Kütübü's-sünne*, Kahire 1399/1979, s. 9-52; Muhammed b. Aleví el-Mâlikî, "Şübühât havle'l-Muvaṭṭa' ve reddühâ", *Nedvetü'l-İmâm Mâlik*, Fas 1400/1980, II, 101-158; Haldûn el-Ahdeb, *Esbâbü ihṭilâfî'l-muḥaddisîn*, Cidde 1407/1987, II, 634-646; Muhyiddin Atıyye v.dğr., *Delîlü'l-mü'el-lefâti'l-ḥadîş*, Beyrut 1416/1995, II, 531-540; M. Muhtâr Veled Ebbâh, *Hulâşatü'l-edille mine't-tecrîd ve'ḥiṣâri't-Temhîd*, Dârülbeyzâ 1420/1999, s. 13-22; M. Yûsuf Gurâyâ, "Historical Background of the Compilation of the Muvaṭṭa' of Mâlik b. Anas", *IS*, VII/4 (1968), s. 379-392; Hasan ez-Zeyn el-Filâlî, "Bibliyogrâfiyâ şürûhi Muvaṭṭa'i'l-İmâm Mâlik", *el-Muvâfaqât*, sy. 2, Cezayir 1413/1993, s. 369-385; Vehbe ez-Zuhayfî, "el-İmâm Mâlik ve kitâbühü el-Muvaṭṭa'", a.e., sy. 2 (1413/1993), s. 408-421; Bedreddin el-Kettânî, "Dirâsât 'an kitâbi'l-Muvaṭṭa' li'l-İmâm Mâlik radiyallahü 'anh", *Havliyyâtü Külliyyeti'l-âdâb ve'l-'ulûmî'l-insâniyye*, sy. 2, Dârülbeyzâ 1985, s. 29-42; Abdel-Magid Turki, "Le Muvaṭṭa de Mâlik, ouvrage de fiqh, entre le ḥadîth et le ra'y, ou comment aborder l'étude du mâlikisme kairouanais au IV/Xe siècle", *St.I*, LXXXVI (1997), s. 5-35; H. Lammens, "Mâlik b. Anas", *İA*, VII, 253-254; İbrâhim Harekât, "Ebû Mus'ab", *DİA*, X, 194; Tayyar Altıkulaç, "Hüseynî, Ebû'l-Mehâsin", a.e., XIX, 23; Leys Suûd Câsim, "İbn Abdülber en-Nemerî", a.e., XIX, 269-270; M. Yaşar Kandemir, "İbn Hacer el-Askalânî", a.e., XIX, 520, 524; a.m.f., "İbn Nâsirüddin", a.e., XX, 226; Ahmet Özel, "İbnü'l-Hazzâ", a.e., XXI, 81; a.m.f., "İsâ b. Sehl", a.e., XXII, 485.

M. YAŞAR KANDEMİR

MUVAZZAH İLM-i KELÂM

(موضح علم كلام)

Ömer Nasuhi Bilmen'in

(ö. 1971)

kelâma dair eseri.

Tam adı *Muvazzah İlm-i Kelâm Kelâm Dersleri*'dir. Önsöz niteliğindeki notlarda belirtildiğine göre akaid ve kelâm konularıyla bu konuları ilgilendiren bazı felsefî bahisleri içermekte, döneminde tartışılan bir kısım sosyal problemlere de ışık tutmaktadır. Müslümanların dinî hayatını geliştirmek ve özellikle genç nesilleri aydınlatmak amacıyla yazıldığı kaydedilen kitabın liselerde uygulanan ders programlarına göre düzenlendiği bildirilmektedir. Sonundaki Arapça hâtimede belirtildiğine göre müellif eserini Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye'de kelâm müderrisi iken tamamlamıştır.

Muvazzah İlm-i Kelâm geniş bir girişle altı bölümden ve bir sonuç kısmından meydana gelmektedir. Muhtemelen ders kitabı olarak kaleme alındığı için muhteva baştan sona kadar büyük puntolarla yazılıp numaralarının doksan sekiz ana konuya ayrılmış ve her ana konudan sonra "İzah" başlığı altında daha ince puntolarla

kaydedilen detaylı açıklama yapılmıştır. Eserin dörtte birinden fazla bir hacme sahip bulunan girişin birinci kısmında kelâm ilminin tarifi yapılarak, konusu ve gayesi anlatıldıktan sonra tarihçesi üzerinde durulmuş, ardından diğer temel İslâmî ilimler kısaca tanıtılmıştır. İkinci kısımda o dönemde tartışılan dinî problemlere yer verilerek önce dinin tarifi ve mahiyetiyle dinlerin tarihi ele alınmış, dinin yerini başka hiçbir şeyin tutamayacağı vurgulanmış, ilâhî dinlerin benzerlik ve farklılıkları belirtilmiştir. Ardından İslâm dininin bazı özelliklerine temas edilmiştir. Üçüncü kısımda şer'î ve akîlî hükümler, imanın tanımı ve amelle münasebeti gibi meseleler üzerinde durulmuştur.

Eserin birinci bölümü ilâhiyyât bahislerine ayrılmış olup klasik kelâm kitaplarında yer alan bilgiler özetlendikten başka Allah'ın varlığının ispatında felsefî yöntemle de kısaca temas edilmiş, materyalizmin geniş bir eleştirisi yapılmıştır. Nübüvvet konularına tahsis edilen ikinci bölüm iki fasla ayrılmıştır. Birinci fasılda nübüvvetin mahiyeti, insanlığın dünya ve âhiret mutluluğu için zarurî oluşu, mücize ve vahiy hakkında bilgi verilmiş, ardından Darwin teorisi eleştirilmiştir. İkinci fasılda önce Hz. Peygamber'in mücizeleri ve onun diğer peygamberlerden üstünlüğü anlatılmıştır. Ashâb-ı kirâmın dindeki konumundan söz edildikten sonra Resûl-i Ekrem'in çok evliliğine yönelik tenkitler cevaplandırılmış ve hanımlarına dair kısa bilgi verilmiştir. Eserin üçüncü ve dördüncü bölümleri ilâhî kitaplara ve meleklerle iman konusuna ayrılmıştır. Beşinci bölümde kazâ ve kader bahsinde determinizmin eleştirisine yer verilmiş, âhiret meselelerinin ele alındığı altıncı bölümde materyalistlerin ruh telakkisi tenkit edilmiştir. Sonuç kısmında müellif yer, gökler, sabit yıldızlar, gezegenler, gök gürlemesi, şimşek vb. tabiat olayları hakkında kısa açıklamalar yapmış, dinî verilerle ilmî gerçeklerin birbiriyle uyumlu olması gerektiğini vurgulamıştır.

Batı dünyasında ortaya çıkan din karşıtı akımların bazı müslüman aydınları etkilediği ve belirli kesimlerde yaygınlık kazandığı bir dönemde (1920-1924) kaleme alınan *Muvazzah İlm-i Kelâm* klasik konulara bakış yapmanın yanında kısmen yeni konulara ve problemlere de temas etmiş, bu tür problemlerin kelâm eserlerinde işlenmesinin gerektiğine dikkat çekmiştir. Ders kitabı niteliğinde olduğu için eserdeki açıklamalar fikrî yoğunluk açısından bir kelâm kitabı için yeterli düzeyde değildir. Yazarn önsözde birçok müellifin eserlerine

başvurduğunu belirtmesine rağmen bunları ismen zikretmemesi de aynı sebebe bağlanabilir. *Muvazzah İlm-i Kelâm Dersleri*'nin çeşitli baskıları gerçekleştirilmiş (İstanbul 1339-1342; 1955, 1959, 1972), eser K. İsmail Paçacı tarafından sadeleştirilerek yayımlanmıştır (İstanbul 2001). Ömer Nasuhi Bilmen'in Yüksek İslâm enstitülerinde okutulan kelâm dersleri için hazırladığı *Mülehhas İlm-i Tevhid Akaid-i İslâmiye* (İstanbul 1962, 1973) adlı çalışması da *Muvazzah İlm-i Kelâm*'in metin kısmına benzemekte, onun bir özeti gibi görünmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ömer Nasuhi Bilmen, *Muvazzah İlm-i Kelâm Dersleri*, İstanbul 1339-1342; Ahmet Selim Bilmen, *Ömer Nasuhi Bilmen: Hayatı, Eserleri, Anıları*, İstanbul 1975, s. 27-28; Bekir Topaloğlu, *Kelâm İlmî: Giriş*, İstanbul 1988, s. 41; Hulusi Yavuz, "Erzurumlu Ömer Nasuhi Bilmen'in İlim ve Kültür Tarihimizdeki Yeri ve Tesiri", *Osmanlı Devleti ve İslâmiyet*, İstanbul 1991, s. 207-218; Rahmi Yaran, "Bilmen, Ömer Nasuhi", *DİA*, VI, 163.

ADNAN BÜLENT BALOĞLU

MUZAAF

(bk. ZAYIF).

MUZAFFER el-ÂMİRÎ

(bk. ABDÜLMELİK b. MANSÛR).

MUZAFFER b. EFTAS

(bk. MUHAMMED el-MUZAFFER).

MUZAFFER et-TÛSÎ

(bk. TÛSÎ, Şerefeddin).

MUZAFFERÎLER

(آل مظفر)

Güney ve Batı İran'da hüküm süren mahallî bir hânedan (1318-1393).

Ataları ilk İslâm fetihleri sırasında Horasan'a yerleşmiş Araplar'dan olan aile XIV. yüzyılda kısa süren hâkimiyetini Yezd, Fars, İsfahan, Kırman ve zaman zaman Azerbaycan'a kadar genişletmiştir. Muzafferîler'in önde gelenlerinden Gıyâseddin Hacı, oğulları Ebû Bekir, Muhammed ve Mansûr ile birlikte Moğol istilâsı sırasında Yezd'de iktidar ediyordu. Ebû Bekir ile Muhammed, Yezd Atabegi Alâüddölev'e'nin hizmetine